Wymagania edukacyjne: *Oblicza geografii 3*, zakres rozszerzony (klasa3)

	Oblicza geografii 2, Wymagania edukacyjne klasa III **CZŁOWIEK W PRZESTRZENI PRZYRODNICZEJ**					
1.	Relacje człowiek – środowisko	Uczeń poprawnie: • wyjaśnia znaczenie terminów: *środowisko przyrodnicze*, *środowisko geograficzne*, *antropopresja* • wymienia poglądy na temat relacji człowiek – środowisko	Uczeń poprawnie: • przedstawia przykłady racjonalnego gospodarowania zasobami środowiska przyrodniczego • omawia podstawowe zasady zrównoważonego rozwoju	Uczeń poprawnie: • przedstawia poglądy filozoficzne dotyczące relacji człowiek – środowisko przyrodnicze	Uczeń poprawnie: • analizuje relację człowiek – środowisko przyrodnicze na różnych etapach rozwoju społeczno-gospodarczego • ocenia możliwości realizacji podstawowych zasad zrównoważonego rozwoju w skali lokalnej, regionalnej i globalnej	Uczeń poprawnie: • ocenia skutki zmian środowiska w holocenie związane z działalnością człowieka
2	Wpływ działalności człowieka na atmosferę	• wymienia przyczyny globalnego ocieplenia klimatu • podaje przyczyny powstawania smogu i kwaśnych opadów	• analizuje przestrzenne zróżnicowanie zanieczyszczeń powietrza na świecie na podstawie mapy tematycznej • wymienia skutki nadmiernej emisji zanieczyszczeń do atmosfery	• omawia przykłady wpływu działalności gospodarczej człowieka na zmniejszanie się warstwy ozonowej • opisuje wpływ działalności gospodarczej człowieka na atmosferę ze szczególnym uwzględnieniem zmian klimatycznych	• wyjaśnia, dlaczego wzrost efektu cieplarnianego jest uważany za problem globalny • ocenia skutki zmian w środowisku wywołanych kwaśnymi opadami	• przedstawia przykłady działań organizacji międzynarodowych i rządów państw podejmowanych w celu redukcji zanieczyszczeń atmosfery
3	Wpływ działalności człowieka na hydrosferę i litosferę	• wymienia źródła zanieczyszczeń hydrosfery • wskazuje obszary niedoboru wody na świecie na podstawie mapy tematycznej • wyjaśnia znaczenie terminów: *lej depresyjny*, *recykling*	• omawia gospodarowanie zasobami wodnymi • podaje przykłady katastrof ekologicznych • omawia przykłady wpływu działalności gospodarczej człowieka na litosferę	• wyjaśnia przyczyny niedoboru wody w wybranych regionach świata • wyjaśnia sposoby walki z odpadami przemysłowymi i komunalnymi • proponuje działania człowieka wspomagające racjonalne gospodarowanie wodą	• przedstawia skutki nadmiernego poboru wody w wyniku działalności gospodarczej człowieka • opisuje kierunki oddziaływania człowieka na litosferę • wymienia sposoby ograniczania ilości odpadów przemysłowych i komunalnych	• proponuje działania zapobiegające morskim katastrofom ekologicznym
4	Wpływ działalności człowieka na pedosferę i biosferę	• wyjaśnia znaczenie terminów: *erozja*, *degradacja gleb* • podaje cechy gleb zdegradowanych • podaje przyczyny pustynnienia • wskazuje na mapie obszary zagrożone pustynnieniem	• podaje przyczyny degradacji gleb • wskazuje przykłady wpływu działalności człowieka na degradację i dewastację gleb	• podaje sposoby ograniczenia erozji gleb • analizuje przyczyny i skutki wylesiania	• omawia wpływ człowieka na biosferę • dowodzi na przykładach, że naruszenie stabilności ekosystemów może powodować nieodwracalne zmiany w środowisku naturalnym	• uzasadnia konieczność ochrony gleb przed degradacją i przedstawia sposoby zapobiegania niszczeniu gleby
5	Działania na rzecz ochrony środowiska	• wymienia strategie ochrony środowiska • podaje nazwy organizacji zajmujących się ochroną środowiska	• wskazuje sposoby ratowania środowiska geograficznego • podaje przykłady działań wybranych organizacji międzynarodowych zajmujących	• omawia międzynarodowe inicjatywy w zakresie ochrony środowiska	• wyróżnia i charakteryzuje siedem kategorii obszarów chronionych	• przedstawia przykłady działań podejmowanych przez rządy krajów, organizacje międzynarodowe i regionalne w celu rozwiązywania problemów

			się ochroną środowiska • podaje przykłady rezerwatów biosfery			globalnych i lokalnych w zakresie racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody
6	Sprawdzenie wiadomości z rozdziału *Człowiek w przestrzeni przyrodniczej*					

Geografia Polski

Nr	Temat lekcji	Poziom wymagań				
		Konieczny **Ocena dopuszczający**	**Podstawowy** **Ocena dostateczny**	**Rozszerzający** **Ocena dobry**	**Dopełniający** **Ocena bardzo dobry**	**Wykraczający** **Ocena celujący**
I. Położenie oraz środowisko przyrodnicze Polski						
1.	Lekcja organizacyjna					
2.	Położenie i granice Polski	Uczeń poprawnie: • wymienia i wskazuje na mapie sąsiadów Polski • podaje długość granic Polski z poszczególnymi krajami • podaje długość linii brzegowej • podaje całkowitą długość granic oraz powierzchnię kraju	Uczeń poprawnie: • przedstawia charakterystyczne cechy położenia matematycznego fizycznogeograficznego i geopolitycznego Polski na podstawie mapy ogólnogeograficznej	Uczeń poprawnie: • opisuje główne cechy terytorium i granic Polski na podstawie map: tematycznej i ogólnogeograficznej	Uczeń poprawnie: • ocenia konsekwencje położenia matematycznego, fizycznogeograficznego i geopolitycznego Polski	Uczeń poprawnie: • analizuje zmiany terytorium oraz granic państwa polskiego na przestrzeni dziejów
3.	Dzieje geologiczne obszaru Polski	• wymienia jednostki tektoniczne Europy • wskazuje jednostki tektoniczne Polski na mapie tematycznej • podaje przykłady surowców mineralnych występujących w Polsce	• przedstawia budowę geologiczną Polski na tle struktur geologicznych Europy na podstawie mapy geologicznej Europy • przedstawia jednostki tektoniczne Polski na podstawie mapy tematycznej • omawia występowanie surowców mineralnych na podstawie mapy tematycznej	• omawia najważniejsze wydarzenia z przeszłości geologicznej obszaru Polski • omawia budowę geologiczną Karpat Zewnętrznych i Karpat Wewnętrznych na podstawie przekroju geologicznego umieszczonego w podręczniku	• analizuje tabelę stratygraficzną • porządkuje chronologicznie wydarzenia z przeszłości geologicznej Polski • wyjaśnia, w jakich warunkach geologicznych powstały wybrane surowce mineralne	• wykazuje, że położenie geologiczne Polski na kontynencie europejskim jest szczególne
4.	Zlodowacenia w Polsce. Formy i utwory czwartorzędowe	• wymienia nazwy zlodowaceń, które wystąpiły na obszarze Polski • wskazuje krainy geograficzne objęte zlodowaceniami na mapie ogólnogeograficznej Polski	• omawia przebieg i zasięg zlodowaceń w Polsce na podstawie mapy tematycznej • opisuje formy rzeźby młodoglacjalnej • podaje przykłady górskich form polodowcowych	• omawia zlodowacenia, które wystąpiły na obszarze Polski • przedstawia wpływ zlodowaceń na rzeźbę powierzchni Polski na podstawie mapy w podręczniku • wyjaśnia różnicę między krajobrazem staroglacjalnym a młodoglacjalnym	• charakteryzuje działalność rzeźbotwórczą lądolodu i lodowców górskich na obszarze Polski na przykładzie Tatr • wykazuje wpływ klimatu peryglacjalnego na rzeźbę Polski	• wyjaśnia, na czym polega strefowość form polodowcowych w północnej i środkowej Polsce

5.	Cechy rzeźby powierzchni Polski	• wymienia pasy rzeźby terenu charakterystyczne dla powierzchni Polski • wymienia czynniki kształtujące rzeźbę terenu Polski	• przedstawia czynniki kształtujące rzeźbę powierzchni Polski • charakteryzuje pasy rzeźby terenu	• przedstawia charakterystyczne cechy ukształtowania powierzchni Polski i ich wpływ na inne komponenty środowiska przyrodniczego na podstawie mapy ogólnogeograficznej	• analizuje ukształtowanie pionowe powierzchni kraju na podstawie krzywej hipsograficznej • wykazuje wpływ głównych orogenez i zlodowaceń na ukształtowanie powierzchni kraju	• porównuje ukształtowanie powierzchni Polski z ukształtowaniem innych krajów europejskich
6.	Klimat Polski	• wyróżnia astronomiczne, kalendarzowe i termiczne pory roku • wymienia czynniki kształtujące klimat Polski • odczytuje dane z klimatogramów	• podaje cechy klimatu Polski na podstawie map tematycznych • wyróżnia masy kształtujące pogodę w Polsce	• wykazuje regionalne zróżnicowanie temperatury powietrza i opadów atmosferycznych w Polsce na podstawie danych liczbowych i map klimatycznych • charakteryzuje klimat Polski na podstawie danych liczbowych i map klimatycznych	• wykazuje wpływ poszczególnych geograficznych czynników klimatotwórczych na klimat w Polsce • charakteryzuje rodzaje wiatrów występujących w Polsce	• wykazuje gospodarcze skutki ekstremalnych zjawisk atmosferycznych • podaje przyczyny regionalnego zróżnicowania klimatu w Polsce • ocenia gospodarcze konsekwencje zróżnicowania długości okresu wegetacyjnego w Polsce
7.	Bilans wodny Polski. Sieć rzeczna	• wymienia elementy bilansu wodnego na podstawie schematu • wymienia najważniejsze elementy systemu rzecznego Polski • wymienia regiony narażone na częste powodzie • wskazuje największe rzeki Polski na mapie ogólnogeograficznej	• przedstawia cechy sieci rzecznej Polski i wyjaśnia jej zróżnicowanie na podstawie map tematycznych • charakteryzuje największe rzeki Polski na podstawie dostępnych źródeł • omawia znaczenie gospodarcze polskich rzek	• charakteryzuje składowe bilansu wodnego Polski w roku hydrologicznym • opisuje rozmieszczenie zlewisk i dorzeczy na obszarze Polski na podstawie mapy ogólnogeograficznej • omawia cechy reżimu polskich rzek	• wyjaśnia przyczyny niedoboru wody w wybranych regionach i gospodarcze skutki tego zjawiska • wyjaśnia zmiany stanów wody oraz analizuje przyczyny i typy powodzi w Polsce	• uzasadnia relacje pomiędzy siecią hydrograficzną a innymi elementami systemu przyrodniczego Ziemi
8.	Jeziora. Wody podziemne	• wymienia obszary o największej koncentracji jezior na podstawie mapy ogólnogeograficznej • wymienia typy genetyczne jezior i podaje przykłady • wymienia rodzaje wód podziemnych (w tym mineralnych) • wskazuje miejsca występowania wód mineralnych na mapie tematycznej	• przedstawia znaczenie przyrodnicze i gospodarcze jezior • wymienia sztuczne zbiorniki znajdujące się w Polsce i wskazuje na mapie • charakteryzuje wody podziemne w Polsce	• charakteryzuje główne typy genetyczne jezior Polski na wybranych przykładach • porównuje batymetrię jezior różnego typu • przedstawia znaczenie sztucznych zbiorników wodnych • omawia rozmieszczenie wód mineralnych i termalnych na podstawie map tematycznych Polski	• analizuje rozmieszczenie i zasoby jezior w Polsce na podstawie map tematycznych i danych statystycznych • analizuje przekrój przez basen artezyjski na przykładzie niecki warszawskiej	• ocenia stopień wykorzystania wód termalnych w gospodarce kraju
9.	Morze Bałtyckie	• wymienia największe wyspy Bałtyku i podaje ich przynależność państwową • wymienia nazwy państw leżących nad Bałtykiem i wskazuje je na mapie • wymienia przykłady flory i fauny Bałtyku	• przedstawia cechy fizycznogeograficzne Morza Bałtyckiego • podaje przyczyny niskiego zasolenia wód Bałtyku • charakteryzuje florę i faunę Morza Bałtyckiego	• przedstawia genezę Morza Bałtyckiego • charakteryzuje typy wybrzeży Morza Bałtyckiego	• analizuje bilans wodny Morza Bałtyckiego • analizuje zasolenie wód Morza Bałtyckiego	• ocenia stan czystości wód Bałtyku oraz wyjaśnia przyczyny ich zanieczyszczenia
10.	Gleby w Polsce	• wymienia główne typy	• rozróżnia główne typy	• wyjaśnia uwarunkowania	• wyjaśnia wpływ czynników	• ocenia przydatność rolniczą gleb

		genetyczne gleb występujących w Polsce • wskazuje na mapie rozmieszczenie głównych typów genetycznych gleb	genetyczne gleb występujących w Polsce • analizuje rozmieszczenie głównych typów genetycznych gleb • wymienia gleby strefowe i niestrefowe występujące w Polsce	powstawania gleb w Polsce • charakteryzuje wybrane profile glebowe • wyjaśnia występowanie gleb strefowych i niestrefowych w Polsce • omawia strukturę bonitacyjną gleb w Polsce	przyrodniczych na proces powstawania gleb na obszarze Polski • porównuje wartość użytkową gleb w różnych regionach Polski • przedstawia stopień degradacji gleb w Polsce i sposoby ich ochrony	w Polsce • wskazuje sposoby zapobiegania erozji gleb w Polsce
11.	Świat roślin i zwierząt w Polsce	• wymienia typy lasów w Polsce • charakteryzuje rozmieszczenie lasów w Polsce • wymienia przykłady gatunków roślin i zwierząt chronionych w Polsce	• przedstawia granice zasięgów występowania wybranych gatunków drzew na podstawie mapy tematycznej • podaje skład gatunkowy lasów w Polsce na podstawie wykresu • charakteryzuje cechy świata roślinnego i zwierzęcego w Polsce	• charakteryzuje główne zbiorowiska roślinne na obszarze Polski i wyjaśnia uwarunkowania ich występowania • opisuje funkcje i znaczenie lasów w Polsce	• wyjaśnia przyczyny regionalnego zróżnicowania lesistości w Polsce • przedstawia wpływ przejściowości klimatycznej na zasięg występowania wybranych gatunków drzew oraz strukturę gatunkową lasów w Polsce	• wyjaśnia zależności pomiędzy rozmieszczeniem określonych typów lasów a warunkami naturalnymi i działalnością człowieka
12./13.	Powtórzenie i sprawdzenie wiadomości z rozdziału Ś*rodowisko przyrodnicze Polski*					
II. Ludność. Urbanizacja						
14.	Podział administracyjny Polski	Uczeń poprawnie: • wskazuje na mapie województwa i podaje ich nazwy • wymienia stolice poszczególnych województw	Uczeń poprawnie: • charakteryzuje podział administracyjny własnego województwa	Uczeń poprawnie: • przedstawia cechy podziału administracyjnego Polski na podstawie mapy administracyjnej	Uczeń poprawnie: • omawia zmiany podziału administracyjnego Polski po II wojnie światowej	Uczeń poprawnie: • omawia podział i kompetencje władz administracyjnych
15.	Liczba i rozmieszczenie ludności Polski	• podaje czynniki wpływające na zmiany liczby ludności po zakończeniu II wojny światowej • wymienia województwa o największym przyroście i największym spadku liczby ludności w ostatnich latach na podstawie mapy tematycznej	• charakteryzuje czynniki decydujące o rozmieszczeniu ludności Polski • przedstawia zmiany liczby ludności Polski po II wojnie światowej	• oblicza wskaźnik dynamiki zmian liczby ludności Polski • oblicza wskaźnik gęstości zaludnienia wybranego województwa • omawia zmiany tempa wzrostu liczby ludności Polski • wyjaśnia przyczyny zmian zachodzących w rozmieszczeniu ludności Polski	• omawia regionalne zróżnicowanie zmian liczby ludności • omawia przyczyny i konsekwencje zmian liczby ludności na podstawie danych statystycznych	• prognozuje rozwój liczby ludności Polski na podstawie wskaźników demograficznych • określa przyrodnicze i społeczno-gospodarcze skutki nierównomiernego rozmieszczenia ludności
16.	Struktura demograficzna ludności Polski	• wymienia województwa charakteryzujące się najwyższym i najniższym współczynnikiem przyrostu naturalnego oraz najwyższym i najniższym współczynnikiem feminizacji na podstawie danych statystycznych • wymienia przyczyny starzenia się polskiego społeczeństwa	• omawia przestrzenne zróżnicowanie przyrostu naturalnego na podstawie kartogramu • wyjaśnia przyczyny niskiego współczynnika przyrostu naturalnego w miastach • charakteryzuje strukturę ludności Polski wg wieku i płci na podstawie danych	• analizuje wartość przyrostu naturalnego w Polsce w wybranych okresach na podstawie danych statystycznych • omawia przyczyny zmian przyrostu naturalnego w Polsce w ostatnich latach • oblicza wartość współczynnika przyrostu naturalnego	• wyjaśnia przyczyny wyżu demograficznego w Polsce w latach 50. XX w. i jego skutki • wyjaśnia zmiany kształtu piramidy wieku i płci ludności Polski następujące wraz z rozwojem gospodarczym • porównuje piramidę wieku i płci ludności Polski w danym roku z piramidami wieku i płci	• przewiduje społeczno-gospodarcze skutki starzenia się polskiego społeczeństwa

			statystycznych	i współczynnika feminizacji	ludności innych państw	
17.	Migracje wewnętrzne i zagraniczne Polaków	• podaje przyczyny migracji wewnętrznych i zagranicznych Polaków • wymienia kraje, do których emigruje obecnie największa liczba Polaków • podaje przykłady obszarów o dodatnim i ujemnym saldzie migracji wewnętrznych na podstawie map zamieszczonych w podręczniku	• charakteryzuje regionalne zróżnicowanie salda migracji wewnętrznych w ostatnich latach na podstawie mapy • określa kierunki współczesnych migracji wewnętrznych i zagranicznych Polaków	• charakteryzuje cechy i kierunki współczesnych migracji wewnętrznych Polaków • oblicza współczynnik przyrostu rzeczywistego • opisuje rozmieszczenie i liczebność Polonii na świecie na podstawie danych statystycznych	• przedstawia uwarunkowania oraz konsekwencje wewnętrznych i zagranicznych migracji Polaków • analizuje okresowe zmiany salda migracji zagranicznych i wewnętrznych • wyjaśnia przyczyny zmian salda migracji wewnętrznych i zagranicznych	• formułuje prognozy dotyczące zmian migracji Polaków (wielkości i kierunków) • ocenia zagrożenia związane z ruchami migracyjnymi • ocenia falę migracji zagranicznych Polaków po wejściu do UE
18.	Struktura narodowościowa i wyznaniowa w Polsce. Grupy etniczne	• wymienia mniejszości narodowe i etniczne w Polsce • wskazuje rozmieszczenie mniejszości narodowych i etnicznych na mapie • wymienia religie wyznawane w Polsce	• dostrzega różnice między mniejszością narodową, mniejszością etniczną i grupą etniczną • charakteryzuje wybraną grupę etniczną w Polsce na podstawie dostępnych źródeł • omawia rozmieszczenie grup etnicznych w Polsce na podstawie mapy tematycznej • omawia przyczyny zróżnicowania rozmieszczenia przedstawicieli poszczególnych wyznań na terenie Polski	• charakteryzuje strukturę narodowościową i wyznaniową ludności Polski na podstawie danych statystycznych • omawia najważniejsze cechy kulturowe grup etnicznych w Polsce na podstawie dostępnych źródeł • opisuje główne grupy wyznaniowe w Polsce	• wyjaśnia kulturowe aspekty zróżnicowania religijnego	• przewiduje korzyści lub problemy wynikające z zamieszkania kraju jednolitego narodowościowo
19.	Struktura zatrudnienia i problem bezrobocia w Polsce	• wymienia czynniki wpływające na aktywność zawodową ludności w Polsce • wymienia grupy ekonomiczne ludności w Polsce	• omawia aktywność zawodową ludności Polski na podstawie danych statystycznych • charakteryzuje strukturę bezrobocia w Polsce	• wyjaśnia zmiany w strukturze zatrudnienia ludności Polski od 1990 r. • oblicza współczynnik aktywności zawodowej i współczynnik bezrobocia w Polsce • wykazuje regionalne zróżnicowanie rynku pracy w Polsce	• przedstawia uwarunkowania i konsekwencje zróżnicowania struktury zatrudnienia w Polsce • przedstawia przyczyny i konsekwencje bezrobocia w Polsce	• wykazuje zależność struktury zatrudnienia Polski lub wybranych państw UE od poziomu rozwoju gospodarczego
20.	Stan zdrowia ludności Polski	• wymienia najczęstsze schorzenia przewlekłe dotykające Polaków • wymienia czynniki wpływające na stan zdrowia ludności Polski	• przedstawia przyczyny zróżnicowania stanu zdrowia ludności Polski • przedstawia główne przyczyny zgonów w Polsce	• omawia czynniki różnicujące długość życia kobiet i mężczyzn w Polsce	• przedstawia najczęstsze schorzenia przewlekłe i wykazuje ich zróżnicowanie regionalne • ocenia skutki zróżnicowania stanu zdrowia ludności Polski	• ocenia dostępność i poziom usług medycznych w Polsce
21.	Sieć osadnicza w Polsce	• wymienia elementy sieci osadniczej • wymienia funkcje miast • wskazuje największe miasta Polski na mapie • wymienia główne typy	• charakteryzuje największe miasta w Polsce i ich rozmieszczenie • charakteryzuje strukturę funkcjonalną miast • omawia czynniki wpływające	• określa cechy sieci osadniczej i jej rozwój w Polsce • omawia układy przestrzenne polskich miast na podstawie fotografii • omawia główne typy genetyczne	• omawia tendencje zmian układu sieci osadniczej w Polsce • omawia hierarchię jednostek osadniczych w Polsce	• wyjaśnia związki zachodzące pomiędzy elementami środowiska przyrodniczego a strukturą osadniczą

		genetyczne kształtów wsi	na rozwój osadnictwa wiejskiego w Polsce	kształtów wsi w Polsce		
22.	Urbanizacja w Polsce	• przedstawia zmiany liczby ludności miast wg województw na podstawie mapy tematycznej • przedstawia typy aglomeracji w Polsce i podaje ich przykłady	• charakteryzuje przebieg procesów urbanizacyjnych w Polsce • wyjaśnia przyczyny deglomeracji	• wyjaśnia przestrzenne zróżnicowanie wskaźnika urbanizacji w Polsce i jego przyczyny • wyjaśnia uwarunkowania współczesnych procesów urbanizacyjnych w Polsce	• ocenia wpływ procesów urbanizacyjnych na zmiany sieci osadniczej • wyjaśnia, na czym polega proces reurbanizacji i podaje jego przykłady w Polsce • ocenia skutki procesów urbanizacyjnych w Polsce • wyjaśnia przyczyny zmian procesów urbanizacyjnych	• prognozuje kierunek zmian związanych z urbanizacją • interpretuje wskaźniki urbanizacji w Polsce i krajach UE
23.	Preferencje wyborcze Polaków. Organizacje pozarządowe	• wymienia główne opcje polityczne w kraju • wymienia organizacje pozarządowe w Polsce	• podaje przykłady obszarów o najwyższym poparciu dla głównych opcji politycznych w Polsce na podstawie mapy • podaje cechy organizacji pozarządowych w Polsce	• przedstawia zróżnicowanie frekwencji wyborczej w Polsce • omawia zasady działalności organizacji pozarządowych w Polsce	• omawia czynniki wpływające na preferencje wyborcze Polaków • analizuje regionalne zróżnicowanie preferencji wyborczych w Polsce	• ocenia stałe i zmienne czynniki wpływające na preferencje wyborcze Polaków oraz regionalne zróżnicowanie tych preferencji
24.	Bogactwo kulturowe Polski	• wymienia obiekty kultury materialnej oraz obiekty z *Listy światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego UNESCO* w Polsce	• charakteryzuje pomniki historii Polski • opisuje polskie obiekty znajdujące się na *Liście światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego UNESCO*	• omawia znaczenie obiektów kultury materialnej w przeszłości i w czasach współczesnych w wybranym województwie • omawia najciekawsze obiekty kultury materialnej w swoim województwie	• omawia dziedzictwo kulturowe różnych grup narodowościowych, etnicznych i religijnych w Polsce • przedstawia potencjał kulturowy i naukowy Polski	• ocenia wkład Polaków w rozwój cywilizacyjny świata
25./26.	Powtórzenie i sprawdzenie wiadomości z rozdziału *Ludność. Urbanizacja*					
III. Rolnictwo						
27.	Czynniki rozwoju rolnictwa w Polsce	Uczeń poprawnie: • wymienia czynniki rozwoju rolnictwa • wymienia typy rolnictwa • wymienia regiony rolnicze w Polsce i wskazuje je na mapie	Uczeń poprawnie: • charakteryzuje uwarunkowania rozwoju rolnictwa w wybranych regionach kraju • charakteryzuje główne regiony rolnicze w Polsce na podstawie map tematycznych i danych statystycznych	Uczeń poprawnie: • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania poziomu rolnictwa w Polsce i jego konsekwencje	Uczeń poprawnie: • ocenia wpływ wybranych czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na rozwój rolnictwa w Polsce na podstawie map tematycznych	Uczeń poprawnie: • ocenia politykę rolną państwa polskiego • ocenia wybrane obszary w Polsce pod względem ich przydatności do produkcji rolnej
28.	Produkcja roślinna w Polsce	• wymienia główne obszary uprawy roślin w Polsce na podstawie map tematycznych • przedstawia produkcję zbóż w Polsce na podstawie wykresu	• charakteryzuje strukturę upraw w Polsce • charakteryzuje rozmieszczenie upraw oraz wielkość produkcji głównych ziemiopłodów w Polsce na podstawie map tematycznych i danych statystycznych	• przedstawia wielkość produkcji rolnej Polski na tle wybranych krajów świata na podstawie danych statystycznych	• analizuje przestrzenną strukturę upraw w Polsce i jej zmiany na podstawie map tematycznych i danych statystycznych	• określa tendencje zmian w produkcji roślinnej w Polsce
29.	Chów zwierząt	• wymienia główne zwierzęta	• omawia rozmieszczenie	• przedstawia uwarunkowania	• porównuje wielkość produkcji	• określa tendencje zmian

	w Polsce	gospodarskie w Polsce i określa kierunki ich chowu • wymienia czynniki lokalizacji chowu wybranych zwierząt gospodarskich	i wielkość pogłowia głównych zwierząt gospodarskich w kraju na podstawie map tematycznych	chowu zwierząt w Polsce • przedstawia przyczyny zmian w pogłowiu wybranych zwierząt gospodarskich w Polsce w ostatnich latach	zwierzęcej w Polsce na tle innych krajów świata na podstawie danych statystycznych	w pogłowiu zwierząt gospodarskich w Polsce • określa zależność między pogłowiem wybranych gatunków zwierząt gospodarskich a wielkością produkcji mięsa, mleka i innych produktów
30.	Integracja polskiego rolnictwa z rolnictwem UE	• wymienia główne problemy polskiego rolnictwa	• omawia bariery ograniczające rozwój polskiego rolnictwa • wymienia korzyści, które daje polskiemu rolnictwu członkostwo naszego kraju w UE	• przedstawia zmiany strukturalne w polskim rolnictwie, które zaszły po wstąpieniu naszego kraju do UE	• ocenia stan polskiego rolnictwa na tle pozostałych krajów UE	• formułuje wnioski dotyczące korzyści, które może przynieść polskiemu rolnictwu uczestnictwo we wspólnej polityce rolnej UE
31.	Rybactwo	• wymienia akweny będące łowiskami dla polskiego rybactwa morskiego • wymienia porty morskie i rybackie polskiego wybrzeża na podstawie mapy tematycznej	• przedstawia stan floty rybackiej w Polsce • opisuje zmiany w wielkości połowów w Polsce w ostatnich latach na podstawie wykresu	• przedstawia stan i perspektywy rozwoju polskiego rybactwa omawia znaczenie rybactwa śródlądowego dla gospodarki wybranego regionu	• analizuje wielkość i strukturę połowów w Polsce w ostatnich latach na podstawie danych statystycznych	• prognozuje zmiany w polskim rybactwie związane z uczestnictwem we wspólnej polityce rolnej UE
32./33.	Powtórzenie i sprawdzenie wiadomości z rozdziału *Rolnictwo*					
IV. Przemysł						
34.	Sytuacja polskiego przemysłu	Uczeń poprawnie: • dokonuje podziału polskiego przemysłu • wymienia przyczyny restrukturyzacji polskiego przemysłu • wymienia przykłady specjalnych stref ekonomicznych w Polsce na podstawie mapy	Uczeń poprawnie: • przedstawia rozwój i znaczenie przemysłu na obszarze Polski • omawia znaczenie specjalnych stref ekonomicznych dla gospodarki kraju	Uczeń poprawnie: • prezentuje przykłady przekształceń własnościowych w polskim przemyśle mających wpływ na zmiany struktury produkcji i stopień zaspokojenia potrzeb materialnych	Uczeń poprawnie: • określa zmiany w gospodarce Polski spowodowane jej restrukturyzacją i modernizacją po 1990 r. • określa miejsce Polski w światowej produkcji przemysłowej	Uczeń poprawnie: • ukazuje perspektywy rozwoju przemysłu w Polsce
35.	Górnictwo w Polsce	• wskazuje rozmieszczenie najważniejszych złóż surowców mineralnych w Polsce na podstawie mapy tematycznej • wymienia surowce energetyczne eksploatowane w kraju i wskazuje ich rozmieszczenie na mapie	• wskazuje na mapie Polski obszary występowania podstawowych zasobów naturalnych	• analizuje zmiany wielkości wydobycia wybranych surowców mineralnych w Polsce na podstawie danych statystycznych	• ocenia wielkość wydobycia surowców w Polsce na tle światowej produkcji na podstawie danych statystycznych	• ocenia stan i perspektywy rozwoju polskiego przemysłu wydobywczego • omawia warunki występowania niekonwencjonalnych złóż gazu ziemnego
36.	Przemysł energetyczny w Polsce	• charakteryzuje rodzaje elektrowni funkcjonujących w Polsce • wymienia alternatywne źródła energii wykorzystywane w polskiej energetyce • dokonuje podziału elektrowni	• przedstawia rozmieszczenie największych elektrowni cieplnych, wodnych i innych niekonwencjonalnych na podstawie map tematycznych	• omawia współczesne przemiany w polskiej energetyce • porównuje wielkość i strukturę produkcji energii elektrycznej w Polsce i w innych państwach świata na podstawie danych	• wyjaśnia przyczyny i konsekwencje zmian w gospodarowaniu różnymi źródłami energii w Polsce • wskazuje możliwość wykorzystania alternatywnych	• uzasadnia aktualną lokalizację różnego typu elektrowni w Polsce • formułuje problemy energetyki na przykładach wybranych regionów Polski

		funkcjonujących w Polsce		statystycznych	źródeł energii w Polsce	
37.	Przemysł przetwórczy w Polsce	• wymienia najważniejsze działy przetwórstwa przemysłowego w Polsce • wskazuje obszary rozmieszczenia przemysłu spożywczego, samochodowego, elektronicznego i meblarskiego	• wskazuje dynamicznie rozwijające się dziedziny produkcji przemysłowej w Polsce • wskazuje na mapie Polski siedziby najbardziej dochodowych firm przetwórstwa przemysłowego	• omawia rolę poszczególnych działów przetwórstwa przemysłowego w gospodarce Polski • porównuje strukturę przemysłu przetwórczego Polski z krajami UE	• opisuje uwarunkowania rozmieszczenia przemysłu przetwórczego w Polsce na podstawie map tematycznych	• ocenia perspektywy rozwoju przemysłu zaawansowanej technologii w Polsce
38.	Obszary koncentracji przemysłu w Polsce	• wyjaśnia różnicę między ośrodkiem przemysłowym a okręgiem przemysłowym • wskazuje na mapie nieistniejące już i współczesne okręgi przemysłowe w Polsce	• omawia rozmieszczenie okręgów przemysłowych w Polsce w latach 80. i 90. XX w. oraz współczesnych na podstawie map tematycznych • omawia czynniki lokalizacji wybranych okręgów przemysłowych w Polsce	• określa rozmieszczenie i znaczenie okręgów przemysłowych w Polsce • opisuje przyczyny restrukturyzacji w wybranych okręgach przemysłowych w Polsce	• opisuje zmiany zachodzące w wybranych okręgach przemysłowych w Polsce	• porównuje procesy restrukturyzacyjne zachodzące w wybranych okręgach przemysłowych w Polsce, biorąc pod uwagę dawną i obecną strukturę gałęziową przemysłu
39./40.	Powtórzenie i sprawdzenie wiadomości z rozdziału *Przemysł*					
V. Usługi						
41.	Transport w Polsce	Uczeń poprawnie: • wymienia przykłady działalności usługowej w Polsce • wymienia przykłady firm usługowych mających siedziby w wybranym powiecie • wskazuje na mapie najważniejsze szlaki transportowe w Polsce • charakteryzuje sieć transportową wybranego regionu kraju • wymienia elementy infrastruktury transportu przesyłowego	Uczeń poprawnie: • omawia rolę i znaczenie usług w Polsce • wymienia problemy transportu kolejowego i samochodowego w Polsce • przedstawia znaczenie transportu intermodalnego, jego wady i zalety • wymienia przyczyny budowy autostrad i dróg ekspresowych w Polsce	Uczeń poprawnie: • przedstawia zróżnicowanie sektora usług w Polsce i innych państwach UE • przedstawia uwarunkowania rozwoju i strukturę transportu w Polsce • określa stopień rozwoju sieci transportowej w Polsce na tle krajów UE • określa zmiany w zakresie środków transportu w Polsce • określa skutki budowy autostrad i dróg ekspresowych w Polsce	Uczeń poprawnie: • wymienia przykłady przekształceń własnościowych w polskiej gospodarce mających wpływ na zmiany struktury usług • analizuje sieć transportu w Polsce jej zmiany na podstawie danych statystycznych i map tematycznych • wyjaśnia zróżnicowanie udziału poszczególnych rodzajów transportu w przewozach i pracy przewozowej w Polsce na podstawie danych statystycznych	Uczeń poprawnie: • uzasadnia konieczność inwestowania w rozwijanie sieci transportowej we własnym regionie i w Polsce
42.	Łączność w Polsce	• wymienia rodzaje usług, które obejmuje łączność	• omawia rolę łączności w gospodarce Polski • opisuje rozwój łączności w Polsce po II wojnie światowej • przedstawia charakterystykę poszczególnych działów łączności	• podaje przyczyny nierówno-miernego dostępu do środków łączności na terenie kraju • określa poziom rozwoju łączności w Polsce na tle krajów UE	• wyjaśnia przyczyny niższego poziomu rozwoju łączności w Polsce w stosunku do wysoko rozwiniętych krajów UE	• ocenia uwarunkowania oraz współczesne tendencje rozwoju różnych środków łączności w Polsce
43.	Atrakcyjność turystyczna Polski	• wyjaśnia znaczenie terminu *atrakcyjność turystyczna* • wymienia walory krajoznawcze Polski • odróżnia walory przyrodnicze	• wymienia regiony turystyczne w Polsce i wskazuje je na mapie • przedstawia atrakcje turystyczne wybranych regionów Polski na podstawie dostępnych źródeł	• analizuje czynniki warunkujące rozwój turystyki w Polsce • porównuje i walory turystyczne wybranych regionów w Polsce	• ocenia walory przyrodnicze i pozaprzyrodnicze Polski • ocenia regionalne zróżnicowanie infrastruktury turystycznej w Polsce	• dowodzi atrakcyjności turystycznej Polski

		od antropogenicznych				
44.	Turystyka krajowa i zagraniczna	• wymienia czynniki warunkujące rozwój turystyki • podaje kierunki wyjazdów zagranicznych polskich turystów	• omawia rolę turystyki w gospodarce krajowej • charakteryzuje turystykę krajową i zagraniczną w Polsce na podstawie danych statystycznych i map tematycznych	• przedstawia współczesne tendencje rozwoju różnych rodzajów turystyki w Polsce • porównuje strukturę wykorzystania środków transportu w turystyce krajowej i zagranicznej	• analizuje cechy ruchu turystycznego w Polsce na podstawie danych statystycznych • przedstawia konsekwencje rozwoju turystyki w Polsce	• ocenia wpływ turystyki na środowisko przyrodnicze i gospodarkę Polski
45.	Handel zagraniczny Polski	• podaje przyczyny ujemnego salda bilansu handlowego Polski • wskazuje głównych partnerów handlowych Polski	• omawia znaczenie handlu zagranicznego dla gospodarki Polski • przedstawia bilans handlu zagranicznego Polski i wyjaśnia jego zmiany	• porównuje strukturę towarową handlu zagranicznego Polski i wybranych państw Europy • wykazuje zmiany znaczenia handlu zagranicznego dla gospodarki Polski • wskazuje kierunki geograficzne i strukturę handlu zagranicznego na podstawie danych statystycznych	• wyjaśnia przyczyny zmian kierunków eksportu i importu Polski po 1990 r.	• określa miejsce Polski w światowym handlu międzynarodowym • przewiduje, w jakich kierunkach będzie rozwijał się handel zagraniczny naszego kraju
VI. Polska w świecie						
46.	Polska w organizacjach między-narodowych	Uczeń poprawnie: • wymienia organizacje międzynarodowe, których członkiem jest Polska • wymienia euroregiony funkcjonujące przy polskich granicach i wskazuje je na mapie	Uczeń poprawnie: • podaje przykłady działań podejmowanych przez Polskę w ramach organizacji międzynarodowych na podstawie dostępnych źródeł • charakteryzuje międzynarodową współpracę w ramach euroregionów oraz miast i gmin bliźniaczych	Uczeń poprawnie: • przedstawia udział Polski w procesach integracyjnych i głównych organizacjach międzynarodowych • wskazuje korzyści wynikające z funkcjonowania euroregionów w Polsce	Uczeń poprawnie: • omawia działalność Polski w organizacjach, które zapobiegają zagrożeniom społeczno-ekonomicznym oraz konfliktom zbrojnym lub je niwelują	Uczeń poprawnie: • ocenia społeczne i gospodarcze konsekwencje przystąpienia Polski do UE
47.	Inwestycje zagraniczne w Polsce	• wymienia czynniki wpływające na atrakcyjność inwestycyjną Polski	• wskazuje polskie bezpośrednie inwestycje zagraniczne i podaje ich wartość na podstawie danych statystycznych • podaje przykłady bezpośrednich inwestycji zagranicznych prowadzonych w wybranym województwie na podstawie dostępnych źródeł	• omawia strukturę przestrzenną BIZ w Polsce na podstawie danych statystycznych • analizuje wartość BIZ napływających do poszczególnych regionów naszego kraju na podstawie mapy	• przedstawia bariery w napływie BIZ do Polski	• ocenia znaczenie BIZ dla rozwoju społeczno-gospodarczego kraju • wskazuje przykłady bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Polsce
48./49.	Powtórzenie i sprawdzenie wiadomości z rozdziałów *Usługi* i *Polska w świecie*					
VII. Zróżnicowanie regionalne Polski						
50.	Regiony fizycznogeografic zne Polski	Uczeń poprawnie: • wymienia kryteria podziału Polski na regiony fizycznogeograficzne	Uczeń poprawnie: • przedstawia regionalizację fizycznogeograficzną Polski	Uczeń poprawnie: • wyjaśnia uwarunkowania zróżnicowania środowiska przyrodniczego w Polsce	Uczeń poprawnie: • określa cechy środowiska decydujące o krajobrazie wybranych krain geograficznych	Uczeń poprawnie: • porównuje podział Polski na pasy ukształtowania powierzchni z podziałem

		• wskazuje na mapie prowincje i podprowincje Polski	• wskazuje na mapie makroregiony Polski		Polski na podstawie dostępnych źródeł	na regiony fizycznogeograficzne
51.	Cechy środowiska przyrodniczego wybranego regionu Polski	• wymienia walory środowiska przyrodniczego wybranej krainy geograficznej	• charakteryzuje elementy środowiska przyrodniczego wybranej krainy geograficznej na podstawie map, danych statystycznych i innych źródeł	• wyjaśnia uwarunkowania zróżnicowania środowiska przyrodniczego wybranego regionu	• przestawia dominanty środowiska wybranej krainy geograficznej Polski na postawie map tematycznych, danych statystycznych i obserwacji bezpośrednich	• wykazuje związki i zależności zachodzące między poszczególnymi elementami środowiska przyrodniczego w wybranym makroregionie
52.	Regionalne zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego Polski	• wymienia regiony o najwyższym i najniższym stopniu rozwoju społeczno-gospodarczego • wskazuje na mapie regiony różniące się poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego	• przedstawia przyczyny dysproporcji w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski	• przedstawia czynniki wpływające na rozwój społeczno-gospodarczy wybranych regionów Polski • ocenia poziom rozwoju społeczno-gospodarczego wybranych regionów Polski	• przedstawia przykłady działań zmniejszających dysproporcje w rozwoju poszczególnych regionów Polski	• ocenia skutki dysproporcji w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski
53.	Potencjał gospodarczy wybranego regionu Polski	• wymienia mierniki rozwoju społeczno-gospodarczego danego regionu	• omawia wartości mierników rozwoju społeczno-gospodarczego wybranego regionu na podstawie danych statystycznych	• przedstawia rolę i zadania samorządu terytorialnego w regionie na podstawie dostępnych źródeł • omawia zmiany zachodzące w środowisku geograficznym w wybranym regionie Polski	• ocenia potencjał gospodarczy regionu na podstawie danych statystycznych i dostępnych źródeł	• omawia inicjatywy podejmowane w regionie na rzecz jego rozwoju na podstawie dostępnych źródeł
VIII. Degradacja i ochrona środowiska						
54.	Zanieczyszczenie środowiska przyrodniczego w Polsce	Uczeń poprawnie: • wymienia źródła zanieczyszczeń atmosfery, hydrosfery i biosfery • wymienia regiony w Polsce o największym zanieczyszczeniu środowiska	Uczeń poprawnie: • charakteryzuje źródła zanieczyszczeń atmosfery, hydrosfery i biosfery, • wymienia nazwy obszarów ekologicznego zagrożenia oraz klęski ekologicznej i wskazuje te obszary na mapie	Uczeń poprawnie: • omawia wybrane wskaźniki zanieczyszczenia powietrza • omawia skutki nadmiernej emisji zanieczyszczeń atmosferycznych	Uczeń poprawnie: • charakteryzuje wpływ poszczególnych sektorów gospodarki na stan środowiska w Polsce	Uczeń poprawnie: • ocenia stan poszczególnych komponentów środowiska przyrodniczego w Polsce • wskazuje przykłady zachowań człowieka wobec klęsk ekologicznych
55.	Ochrona środowiska przyrodniczego Polski	• podaje różnice między parkiem narodowym a rezerwatem biosfery • wymienia gatunki roślin i zwierząt objętych ochroną w Polsce	• przedstawia formy ochrony przyrody i krajobrazu w Polsce	• omawia uwarunkowania rozmieszczenia obszarów chronionych w Polsce • wyjaśnia, na czym polega restytucja gatunków • podaje przykłady restytucji gatunków zwierząt w Polsce	• przedstawia działania polskich i międzynarodowych organizacji na rzecz ochrony przyrody prowadzone na terytorium naszego kraju	• ocenia kierunki i skuteczność działań na rzecz ochrony środowiska podejmowanych w Polsce • uzasadnia konieczność prowadzenia działań na rzecz restytucji i zachowania naturalnych elementów środowiska w Polsce
56.	Walory parków narodowych w Polsce	• wymienia parki narodowe w Polsce • wskazuje parki narodowe na mapie ogólnogeograficznej Polski	• opisuje przykłady form ochrony przyrody i krajobrazu we własnym regionie • charakteryzuje walory przyrodnicze parku narodowego we własnym regionie	• przedstawia charakterystyczne walory przyrodnicze podlegające szczególnej ochronie w parkach narodowych w Polsce na podstawie dostępnych źródeł, np. map i danych statystycznych	• opisuje unikalne obiekty przyrodnicze objęte ochroną na terenie polskich parków narodowych	• projektuje utworzenie nowego obszaru chronionego we własnym regionie

57.	Sprawdzenie wiadomości z rozdziałów *Zróżnicowanie regionalne Polski* i *Degradacja i ochrona środowiska*					
Powtórzenie materiału przed egzaminem maturalnym (15 godz.)						
58.–60.	Środowisko przyrodnicze Polski Mapa jako obraz Ziemi Sfery Ziemi Procesy endogeniczne i egzogeniczne	• wymienia cechy położenia geograficznego Polski • zaznacza na mapie sąsiadów Polski • zaznacza na mapie główne obszary występowania surowców mineralnych w Polsce i na świecie • wymienia czynniki kształtujące rzeźbę terenu • odczytuje dane z klimatogramów • wymienia elementy bilansu wodnego na podstawie schematu • rozpoznaje typy jezior • wymienia państwa nadbałtyckie • wymienia typy gleb i lasów występujących w Polsce i na świecie • wymienia elementy mapy • wymienia metody przedstawiania rzeźby terenu na mapie • czyta legendę mapy topograficznej • wymienia źródła ciepła na Ziemi • wymienia czynniki wpływające na rozkład temperatury powietrza na Ziemi • odczytuje z mapy symbole synoptyczne • zaznacza na mapie miejsca, w których odnotowano ekstremalne zjawiska atmosferyczne • rozpoznaje podstawowe (najpospolitsze) rodzaje skał występujących na Ziemi • wymienia procesy endogeniczne i egzogeniczne	• podaje cechy położenia Polski na podstawie mapy • przedstawia jednostki tektoniczne Polski na podstawie mapy • zaznacza na mapie zasięg zlodowaceń w Polsce • opisuje pasy rzeźby terenu Polski • podaje cechy klimatu Polski na podstawie map tematycznych • opisuje znaczenie przyrodnicze i gospodarcze rzek i jezior Polski • podaje przyczyny niewielkiego zasolenia wód Bałtyku • przedstawia granice zasięgów wybranych gatunków drzew w Polsce • klasyfikuje mapy ze względu na różne kryteria • charakteryzuje metody prezentacji zjawisk ilościowych i jakościowych na mapie • przedstawia mechanizm powstawania monsunów • opisuje właściwości chemiczne wód morskich • opisuje typy ustrojów rzecznych • wskazuje na mapie obszary głównych fałdowań górskich • wymienia przykłady form erozyjnych i akumulacyjnych powstałych w wyniku działalności rzek i lądolodów • podaje cechy gór zrębowych i fałdowych • omawia rozmieszczenie wulkanów i trzęsień ziemi na świecie na podstawie mapy tematycznej	• opisuje charakterystyczne cechy granic Polski • porównuje budowę geologiczną Karpat Zewnętrznych i Karpat Wewnętrznych na podstawie przekroju geologicznego • podaje różnice między działalnością rzeźbotwórczą lądolodu i lodowca górskiego • wyjaśnia różnice między krajobrazem staroglacjalnym a młodoglacjalnym • charakteryzuje klimat Polski na podstawie map klimatycznych i danych statystycznych • omawia cechy reżimu polskich rzek • porównuje batymetrię jezior różnego typu • charakteryzuje typy wybrzeży Morza Bałtyckiego • odróżnia gleby strefowe od niestrefowych • charakteryzuje profile glebowe • opisuje wykorzystanie gospodarcze lasów • porównuje i szereguje różne rodzaje skał • porównuje rozkład temperatury powietrza w poszczególnych porach roku • klasyfikuje jeziora wg typów genetycznych • wyjaśnia przyczyny ruchu płyt tektonicznych • wymienia różnicę między ruchami epejrogenicznymi a ruchami izostatycznymi • opisuje czynniki wpływające na przebieg procesów krasowych	• ocenia konsekwencje położenia geopolitycznego Polski • analizuje tabelę stratygraficzną • analizuje ukształtowanie pionowe powierzchni kraju na podstawie krzywej hipsograficznej • wykazuje skutki gospodarcze ekstremalnych zjawisk atmosferycznych w Polsce i na świecie • wyjaśnia przyczyny niedoboru wody oraz przyczyny powodzi w Polsce i na świecie • analizuje przekrój przez basen artezyjski • porównuje wartość użytkową gleb w różnych regionach Polski • wyjaśnia przyczyny regionalnego zróżnicowania lesistości w Polsce • posługuje się skalą polową do obliczenia powierzchni • wyjaśnia skutki globalnych zmian klimatu • omawia genezę oraz skutki tsunami • czyta plany batymetryczne jezior • wykazuje zależność między ruchami płyt skorupy ziemskiej a trzęsieniami ziemi • podaje konsekwencje ruchów masowych	• analizuje zmiany terytorium oraz granic państwa polskiego na przestrzeni dziejów • porównuje cechy ukształtowania powierzchni Polski z ukształtowaniem powierzchni innych krajów • wykazuje związek między siecią hydrograficzną a innymi elementami systemu przyrodniczego Ziemi • ocenia stan czystości wód Bałtyku • wskazuje sposoby zapobiegania erozji gleb w Polsce • odczytuje i interpretuje treść mapy topograficznej i samochodowej • porównuje klimatogramy charakterystyczne dla różnych typów klimatu • analizuje przyczyny zróżnicowania elementów bilansu wodnego w różnych strefach klimatycznych • ocenia wpływ zmian klimatycznych na zmiany zasięgu obszarów współczesnych zlodzeń • wykazuje związek występowania zjawisk wulkanicznych z przebiegiem granic płyt litosfery • wyjaśnia znaczenie wietrzenia jako procesu rzeźbotwórczego powierzchni Ziemi

61.–63.	Przemiany polityczne i gospodarcze świata Ludność i urbanizacja	• odczytuje na mapach aktualny podział polityczny świata • zaznacza na mapie aktualny podział administracyjny Polski • wymienia czynniki wpływające na zmianę liczby ludności w Polsce i na świecie • wymienia fazy przejścia demograficznego • wymienia czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności w Polsce i na świecie • wymienia kraje o wysokim i niskim przyroście naturalnym • wymienia grupy ekonomiczne ludności na podstawie piramidy wieku i płci • wymienia przyczyny migracji zewnętrznych i wewnętrznych w Polsce i na świecie • wymienia mniejszości narodowe i etniczne w Polsce • wymienia główne odmiany ludzkie na świecie • wymienia czynniki wpływające na aktywność zawodową ludności w Polsce i na świecie • wymienia główne choroby w krajach wysoko i słabo rozwiniętych • wymienia funkcje miast i typy aglomeracji w Polsce i na świecie • wymienia główne opcje polityczne i organizacje pozarządowe w Polsce • wymienia obiekty kultury materialnej oraz obiekty z *Listy światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego UNESCO* w Polsce	• charakteryzuje wybrane ustroje polityczne na świecie • opisuje czynniki decydujące o rozmieszczeniu ludności w Polsce i na świecie • omawia przestrzenne zróżnicowanie przyrostu naturalnego w Polsce i na świecie • przedstawia zmiany liczby ludności w Polsce po II wojnie światowej • porównuje piramidę wieku i płci Polski z piramidami wieku i płci innych państw • podaje przyczyny starzenia się społeczeństwa • określa kierunki migracji zewnętrznych Polaków na podstawie mapy • wyjaśnia rozmieszczenie przedstawicieli poszczególnych wyznań na świecie • charakteryzuje strukturę bezrobocia w Polsce • podaje najczęstsze przyczyny zgonów w Polsce i na świecie • charakteryzuje największe miasta w Polsce i na świecie oraz omawia ich rozmieszczenie • charakteryzuje funkcje wybranych miast na świecie • charakteryzuje przebieg procesów urbanizacyjnych w Polsce i na świecie • charakteryzuje wybrane pomniki historii Polski oraz polskie obiekty z *Listy światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego UNESCO*	• podaje kryteria podziału państw wg PKB na 1 mieszkańca oraz HDI • oblicza: wskaźniki dynamiki zmian liczby ludności, współczynnik przyrostu naturalnego i współczynnik feminizacji, współczynnik przyrostu rzeczywistego, współczynnik aktywności zawodowej i wskaźnik bezrobocia • opisuje cechy społeczeństwa w różnych fazach przejścia demograficznego • opisuje wpływ barier osadniczych na rozmieszczenie ludności na świecie • wyjaśnia przestrzenne zróżnicowanie wskaźnika urbanizacji w Polsce • rozróżnia fazy urbanizacji • omawia znaczenie obiektów kultury materialnej w przeszłości i w czasach współczesnych w wybranym województwie w Polsce	• omawia na przykładach procesy integracji i dezintegracji w Europie po 1989 r. • przedstawia zmiany podziału administracyjnego Polski po II wojnie światowej • porównuje kształt piramidy wieku i płci ludności Polski w danym roku z piramidami wieku i płci innych państw wyjaśnia kulturowe aspekty zróżnicowania religijnego • omawia przyczyny i konsekwencje bezrobocia w Polsce i na świecie • ocenia wpływ procesów urbanizacyjnych na zmiany sieci osadniczej w Polsce i na świecie • przedstawia uwarunkowania preferencji wyborczych Polaków	• opisuje zmiany na mapie politycznej Europy i świata po 1989 r. oraz jego następstwa • prognozuje rozwój liczby ludności Polski na podstawie wskaźników demograficznych • przewiduje społeczno-gospodarcze skutki starzenia się społeczeństwa • ocenia najnowszą falę migracji Polaków po wejściu do UE • ocenia skutki zróżnicowania stanu zdrowia ludności Polski i innych krajów świata • interpretuje wskaźniki urbanizacji w Polsce i Europie • ocenia wkład Polaków w rozwój cywilizacyjny świata
64./65.	Rolnictwo	• wymienia czynniki rozwoju rolnictwa w Polsce i na świecie • wymienia regiony rolnicze w Polsce i na świecie • wymienia główne obszary upraw roślin i chowu zwierząt w Polsce	• charakteryzuje uwarunkowania rozwoju rolnictwa wybranego regionu Polski oraz wybranych państw na świecie • charakteryzuje rozmieszczenie upraw i wielkość produkcji	• omawia zróżnicowanie poziomu rolnictwa w Polsce i na świecie oraz podaje jego konsekwencje • porównuje produkcję rolniczą Polski z produkcją rolniczą wybranych krajów świata	• ocenia wpływ poszczególnych czynników na rozwój rolnictwa Polsce i na świecie • analizuje strukturę przestrzenną upraw w Polsce i na świecie oraz jej zmiany na podstawie danych	• ocenia politykę rolną państwa polskiego i wybranych państw świata • określa tendencje zmian w pogłowiu zwierząt gospodarskich w Polsce

		i na świecie	głównych ziemiopłodów oraz zwierząt gospodarskich w Polsce i na świecie na podstawie danych statystycznych • charakteryzuje stan floty rybackiej oraz wielkość połowów w Polsce i na świecie na podstawie danych statystycznych	• przestawia zmiany w polskim rolnictwie po wstąpieniu do UE • przestawia stan i perspektywy rozwoju światowego oraz polskiego rybactwa	statystycznych • porównuje wielkość produkcji zwierzęcej w Polsce na tle innych krajów świata na podstawie danych statystycznych • porównuje chów ekstensywny i intensywny • analizuje wielkość i strukturę połowów w Polsce i na świecie na podstawie danych statystycznych	i na świecie • prognozuje zmiany w polskim rybactwie związane z uczestnictwem we wspólnej polityce rolnej UE
66./67.	Przemysł	• dokonuje podziału przemysłu wg wybranych kryteriów • wymienia funkcje przemysłu • wymienia czynniki lokalizacji przemysłu • wskazuje lokalizację najważniejszych złóż surowców mineralnych w Polsce i na świecie na podstawie mapy tematycznej i danych statystycznych • wymienia rodzaje elektrowni w Polsce i na świecie • wymienia alternatywne źródła energii • wymienia najważniejsze działy przetwórstwa przemysłowego w Polsce i na świecie • wskazuje na mapie największe okręgi przemysłowe świata i Polski	• wskazuje na mapie obszary występowania zasobów naturalnych w Polsce i na świecie • przedstawia rozmieszczenie elektrowni cieplnych, wodnych i innych niekonwencjonalnych w Polsce i na świecie • wskazuje dynamicznie rozwijające się dziedziny produkcji przemysłowej w Polsce i na świecie • charakteryzuje i wskazuje na mapie specjalne strefy ekonomiczne w Polsce • analizuje rozmieszczenie ośrodków high-tech na świecie • omawia czynniki lokalizacji wybranych okręgów przemysłowych	• analizuje zmiany wielkości wydobycia wybranych surowców mineralnych w Polsce i na świecie na podstawie danych statystycznych • porównuje wielkość i strukturę produkcji energii elektrycznej w Polsce i innych państwach świata na podstawie danych statystycznych • porównuje strukturę przemysłu przetwórczego Polski ze strukturą innych krajów świata • opisuje zmiany zachodzące w okręgach przemysłowych Polski i świata	• określa miejsce Polski w światowej produkcji przemysłowej • ocenia wielkość wydobycia surowców w Polsce i na świecie • wyjaśnia przyczyny i konsekwencje zmian w gospodarowaniu różnymi źródłami energii w Polsce i na świecie • omawia procesy modernizacji i restrukturyzacji zachodzące w okręgach przemysłowych	• ocenia stan i perspektywy rozwoju polskiego i światowego przemysłu wydobywczego • formułuje problemy energetyki w Polsce i na świecie • ocenia perspektywy rozwoju przemysłu zaawansowanej technologii w Polsce i na świecie
68./69.	Usługi	• dokonuje podziału usług • omawia sieć transportową wybranego państwa oraz Polski • wyjaśnia znaczenie terminu *atrakcyjność turystyczna* • wymienia walory krajoznawcze Polski i wybranych państw świata • wymienia czynniki warunkujące rozwój turystyki • wskazuje głównych partnerów handlowych Polski	• omawia rolę usług w gospodarce Polski i innych państw świata • omawia wady i zalety różnych rodzajów transportu • omawia rolę łączności w gospodarce Polski i świata • przedstawia atrakcje turystyczne w wybranym państwie świata i w Polsce • omawia rolę turystyki w polskiej i światowej gospodarce • omawia bilans handlu zagranicznego wybranych	• przedstawia zróżnicowanie sektora usług w Polsce i innych państwach UE • przedstawia uwarunkowania rozwoju i strukturę transportu w Polsce i na świecie • podaje przyczyny nierównomiernego dostępu do środków łączności w Polsce i na świecie • porównuje walory turystyczne wybranych państw i Polski • przedstawia współczesne	• wyjaśnia zróżnicowanie udziału poszczególnych rodzajów transportu w przewozach i pracy przewozowej w Polsce i na świecie na podstawie danych statystycznych • ocenia zróżnicowanie infrastruktury turystycznej w Polsce i na świecie • przedstawia konsekwencje rozwoju turystyki w Polsce i na świecie • wyjaśnia przyczyny zmian	• ocenia uwarunkowania oraz współczesne tendencje rozwoju różnych środków transportu oraz łączności w Polsce i na świecie • ocenia wpływ turystyki na środowisko przyrodnicze Polski i innych państw świata • ocenia miejsce Polski w światowym handlu międzynarodowym i przewiduje kierunki jego rozwoju

			państw świata i Polski	tendencje rozwoju różnych rodzajów turystyki w Polsce i na świecie • porównuje strukturę towarową handlu zagranicznego Polski i wybranych państw świata	kierunków eksportu i importu Polski po 1990 r.	
70./71.	Polska w świecie Zróżnicowanie regionalne Polski Problemy współczesnego świata	• wymienia organizacje międzynarodowe, m.in. te, do których należy Polska • wymienia euroregiony na podstawie mapy • wymienia czynniki wpływające na atrakcyjność inwestycyjną Polski • wymienia kryteria podziału Polski na regiony fizycznogeograficzne • wymienia walory środowiska wybranej krainy geograficznej w Polsce • wymienia mierniki poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego regionu	• charakteryzuje międzynarodową współpracę w ramach euroregionów oraz miast i gmin bliźniaczych • omawia polskie bezpośrednie inwestycje zagraniczne i podaje ich wartość na podstawie danych statystycznych • charakteryzuje elementy środowiska przyrodniczego wybranej krainy geograficznej na podstawie mapy • przedstawia przyczyny dysproporcji w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski i świata • podaje przyczyny konfliktów zbrojnych na świecie	• wskazuje korzyści wynikające z funkcjonowania euroregionów w Polsce • przedstawia nierównomierny napływ inwestycji zagranicznych w różnych regionach kraju na podstawie mapy • wyjaśnia uwarunkowania rozwoju społeczno-gospodarczego regionów Polski • omawia przyczyny i skutki globalizacji • podaje przykłady form współpracy międzynarodowej na różnych płaszczyznach	• omawia działalność Polski w organizacjach międzynarodowych • przedstawia bariery w napływie BIZ do Polski • przedstawia przykłady działań zmniejszających dysproporcje w poziomie rozwoju wybranych regionów Polski • przedstawia ekonomiczne skutki konfliktów na świecie	• ocenia społeczne i gospodarcze konsekwencje przystąpienia Polski do UE • ocenia znaczenie inwestycji zagranicznych w Polsce • omawia inicjatywy podejmowane w regionie na rzecz jego rozwoju na podstawie dostępnych źródeł • stosuje różne mierniki do oceny poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego państw
72.	Degradacja i ochrona środowiska przyrodniczego w Polsce i na świecie	• wymienia źródła zanieczyszczeń w różnych sferach Ziemi • wymienia obszary na świecie i w Polsce o największym zanieczyszczeniu środowiska na podstawie map • podaje różnice między parkiem narodowym a rezerwatem biosfery • rozpoznaje parki narodowe w Polsce i na świecie na podstawie mapy	• charakteryzuje źródła zanieczyszczeń różnych sfer Ziemi • wymienia nazwy obszarów ekologicznego zagrożenia oraz klęski ekologicznej w Polsce i na świecie oraz wskazuje te obszary na mapie • przedstawia formy ochrony przyrody i krajobrazu w Polsce i na świecie • charakteryzuje walory przyrodnicze parków narodowych w Polsce i na świecie • wymienia obszary o różnym stopniu zależności człowieka od środowiska przyrodniczego	• omawia przyczyny przestrzennego zróżnicowania emisji głównych zanieczyszczeń powietrza na świecie • omawia skutki nadmiernej emisji zanieczyszczeń atmosferycznych • podaje przykłady restytucji różnych gatunków zwierząt • wyjaśnia zasady zrównoważonego rozwoju • przedstawia charakterystyczne walory przyrodnicze podlegające szczególnej ochronie w parkach narodowych w Polsce i na świecie na podstawie danych statystycznych i dostępnych źródeł	• charakteryzuje wpływ poszczególnych sektorów gospodarki na stan środowiska w Polsce i na świecie • przedstawia działania międzynarodowych organizacji na rzecz ochrony przyrody w Polsce i na świecie • opisuje unikalne na skalę światową obiekty przyrodnicze objęte ochroną na terenie parków narodowych	• ocenia stan poszczególnych komponentów środowiska przyrodniczego w Polsce i na świecie • wskazuje przykłady zachowań człowieka wobec klęsk ekologicznych • ocenia kierunki i skuteczność działań państw na rzecz ochrony środowiska